

Magdalena Mądra

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Opodatkowanie indywidualnych gospodarstw rolnych a ich siła ekonomiczna¹

Wstęp

Podatek rolny jako majątkowe obciążenie fiskalne wiąże się z faktem posiadania ziemi, nie uwzględniając uzyskanych przychodów ze sprzedaży produktów rolniczych oraz dochodów z prowadzonej działalności. Konstrukcja tego podatku miała na celu zmniejszenie obciążeń prowadzonej działalności rolniczej. Utrzymywane preferencyjne stawki opodatkowania są nieznacznym obciążeniem przychodów rolnika, przez co nie mogą być traktowane jako instrument motywacyjny – wspierający bądź powstrzymujący określone działania inwestycyjne realizowane przez rolników. Pomimo wciąż wysokiego udziału niewielkich gospodarstw rodzinnych, wzrasta liczba gospodarstw towarowych, poprawiających efektywność produkcji, utrzymując obroty z prowadzonej działalności na poziomie zbliżonym do przedsiębiorstw rolniczych. Status prawny gospodarstwa rolniczego pozwala na ponoszenie niższych obciążeń podatkowych. Rolnicy tak jak inni podatnicy osiągają dochody w zależności od podziału na grupy obszarowe, a ich wysokość przekracza pierwszy próg skali podatkowej obowiązującej w podatku dochodowym od osób fizycznych [Duczkowska-Małysz 2005, s. 99]. Podobne zależności stwierdzono przy uwzględnieniu grupowania gospodarstw według kryterium siły ekonomicznej oraz typu rolniczego, odnotowując zróżnicowany poziom rentowności i dochodowości ziemi oraz wydajności pracy [Wasilewski, Mądra 2008, s. 556].

W Polsce za podstawę opodatkowania rolnictwa utrzymuje się cenę jednego produktu rolniczego, którego poziom nie pokrywa się z trendem inflacji. Przyczynia się to do spadku dochodów z tytułu podatku rolnego i coraz mniejszego znaczenia tych obciążeń fiskalnych w budżetach gmin. Liczne ulgi oraz zwolnienia w podatku rolnym przysługujące rolnikom obniżają stawkę opodatkowania.

¹Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008–2011 jako projekt badawczy nr N N113 032535.

Niski poziom podatku rolnego nie oddziałuje na aktywną politykę fiskalną, mogącą wesprzeć przekształcenia w polskim rolnictwie, motywując do działań produkcyjnych oraz inwestycyjnych pozwalających na obniżenie stawki płaconego podatku. System opodatkowania rolnictwa może w sposób istotny determinować konkurencyjność gospodarstw rolnych, wpływać na ich liczbę, podział lub konsolidację, wysokość nakładów inwestycyjnych, efektywność gospodarowania i ceny ziemi [Dziemianowicz 2006, s. 220].

Negatywne konsekwencje aktualnych rozwiązań dotyczą ograniczenia skłonności do inwestowania, dyskryminacji rozpoczynających i działających na niewielką skalę rolników oraz związane z tym rosnące ryzyko działalności, a także brak ograniczeń zjawiska uchylania się od opodatkowania [Bernal 2009, s. 9]. Ważnym instrumentem efektywnego oddziaływania na przekształcenia strukturalne zachodzące w rolnictwie może być właściwie skonstruowany system opodatkowania [Przygodzka 2006, s. 153]. Wspierając konkurencyjność polskiego rolnictwa, powinno się dążyć do zmian konstrukcji obciążeń fiskalnych gospodarstw rolniczych w celu wspierania ich rozwoju i konkurencyjności na rynku rolnym.

Cel i metodyka badań

Celem badań jest określenie relacji pomiędzy podstawowymi kategoriami ekonomiczno-finansowymi gospodarstw rolniczych a płaconym podatkiem rolnym przy uwzględnieniu siły ekonomicznej wyrażonej w ESU (Economic Size Unit).

Badaniom zostały poddane gospodarstwa indywidualne uczestniczące w systemie danych rachunkowości rolnej FADN. Dane te gromadzi Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB)². W polu obserwacji FADN znajdują się gospodarstwa towarowe, które wytwarzają w Polsce co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM)³. W systemie FADN gospodarstwa indywidualne zostały dobrane w sposób celowy, odzwierciedlając liczebność danych typów rolniczych, ustaloną na podstawie powszechnego spisu rolnego w 2002 roku. Do analizy w opracowaniu przyjęto dane empiryczne z lat 2004–2007, obejmujące

²Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych.

³Nadwyżkę tę (Standard Gross Margin) obliczono jako różnicę uzyskanych przychodów skorygowanych o średnią wartość poniesionych kosztów bezpośrednich, obliczonych na podstawie danych z trzech ostatnich kwartałów w danym regionie FADN.

indywidualne gospodarstwa z czterech regionów w Polsce. Obiekty badawcze zostały podzielone według kryterium siły ekonomicznej⁴ na: 2–4 ESU, 4–8 ESU, 8–16 ESU, 16–30 oraz powyżej 30 ESU⁵. Uwzględnione grupowanie wynika z nomenklatury i klasyfikacji systemu FADN⁶. Podział gospodarstw według siły ekonomicznej pozwolił na ocenę zaangażowanego zasobu ziemi użytkowanej rolniczo kształtującej poziom ESU. Poziom siły ekonomicznej może być zatem parametrem oceny zasadności wysokości obciążeń fiskalnych w gospodarstwach rolniczych.

Wyniki badań

Tabela 1 przedstawia relację podatku rolnego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. W badanej populacji relacja ta kształtowała się średnio na poziomie od 2,8% w 2004 roku do 2,0% w 2007 roku, odnotowując trend malejący, z wyłączeniem 2005 roku (2,9%). Wskazuje to na wyższą dynamikę wzrostu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego niż kwoty płaconego podatku. Najniższą wielkością wskaźnika charakteryzowała się grupa gospodarstw najsilniejsza ekonomicznie – 1,8% w 2007 roku, wykazując trend malejący (z wyjątkiem 2005 roku – 2,6%). Najwyższy poziom obciążenia dochodów podatkiem odnotowano w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie, od 9,1% w 2004 roku do 2,9% w 2007 roku. Grupa ta charakteryzowała się również najwyższym spadkiem obciążenia dochodu wynoszącym 6,2 p.p. i jednolitą tendencją malejącą wielkości tego wskaźnika. Świadczy to o najbardziej znaczącej zmianie w dochodowości prowadzonej produkcji w odniesieniu do zasobu, jakim jest ziemia w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie. Wraz ze wzrostem nadwyżki ekonomicznej obciążenie podatkiem rolnym malało w każdym roku. W grupie 16–30 i powyżej 30 ESU odnotowano zbliżone wielkości tego wskaźnika, którego najwyższy poziom wynosił 2,7% w grupie 16–30 ESU oraz 2,6% w grupie < 30 ESU w 2005 roku. W 2007 roku skala zróżnicowania wielkości obciążenia dochodu podatkiem rolnym między grupą gospodarstw najsłabszych i najsilniejszych ekonomicznie znacząco spadła i wynosiła 1,1 p.p. Świadczy to

⁴Średnia wielkość ESU w badanych grupach wynosiła w latach 2004–2007 odpowiednio: 2–4 ESU – 3,1; 4–8 ESU – 6; 8–16 ESU – 11; 16–30 ESU – 21; >30 ESU – od 57 do 59 ESU.

⁵Liczono gospodarstw w latach 2004–2007 wynosiła kolejno: 2–4 ESU – 903, 1128, 1067, 1034; 4–8 ESU – 2358, 2424, 2434, 2455; 8–16 ESU – 3430, 2564, 3486, 3425; 16–30 ESU – 2683, 2710, 2758, 2877; > 30 ESU – 1730, 1948, 2078, 2247.

⁶Średnia powierzchnia UR w badanych grupach ESU w latach 2004–2007 wynosiła odpowiednio: 2–4 ESU – 7,95 ha, 8,58 ha, 8,33 ha, 7,91 ha; 4–8 ESU – 12,78 ha, 13,04 ha, 12,98 ha, 12,54 ha; 8–16 ESU – 21,06 ha, 21,44 ha, 21,25 ha, 21,30 ha; 16–30 ESU – 34,51 ha, 35,49 ha, 35,34 ha, 34,98 ha; > 30 ESU – 79,52 ha, 78,94 ha, 75 ha, 73,31 ha.

o zmniejszeniu dysproporcji w obciążeniu uzyskanego dochodu podatkiem rolnym w gospodarstwach generujących wysoką i niską nadwyżkę bezpośrednią. Wskazuje to na coraz mniejsze oddziaływanie stawki opodatkowania na wygenerowany wynik finansowy gospodarstw rolniczych.

Tabela 1

Relacja podatku rolnego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	9,1	6,8	4,0	2,9	–6,2
4–8	4,6	4,3	2,7	2,6	–2,0
8–16	3,4	3,3	2,3	2,2	–1,2
16–30	2,5	2,7	2,1	1,9	–0,6
> 30	2,5	2,6	2,0	1,8	–0,7
Średnio ogółem	2,8	2,9	2,2	2,0	–0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

W tabeli 2 przedstawiano relację podatku rolnego do średniej wartości siły ekonomicznej w wyróżnionych grupach. Obliczony wskaźnik pozwolił na ocenę poziomu obciążenia nadwyżki bezpośredniej w każdej grupie. Średnia wielkość podatku przypadającego na jedną jednostkę ESU nie odnotowała trendu zarówno spadkowego, jak i wzrostowego. W odniesieniu do lat 2007 i 2004 średnia wielkość tego wskaźnika zmniejszyła się o 3,7 zł/ESU. Świadczy to o nieproporcjonalnych zmianach w czasie, wskazujących na niższe obciążenie uzyskiwanych przychodów ze sprzedaży pomniejszych o średni poziom kosztów bezpośrednich w relacji do zapłaconego podatku w badanych latach. W gospodarstwach rolniczych wraz ze wzrostem siły ekonomicznej w każdym roku odnotowano wyraźny spadek tego wskaźnika – przy ponaddwukrotnie niższym obciążeniu gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie w relacji do tych najsłabszych.

Tabela 2

Podatek rolny w przeliczeniu na 1 ESU (zł/ESU)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	139,7	145,6	131,0	143,1	3,4
4–8	99,6	106,7	95,0	105,3	5,7
8–16	79,3	84,1	73,1	82,9	3,5
16–30	64,1	69,5	60,9	66,9	2,7
> 30	62,7	61,1	51,1	54,2	–8,4
Średnio ogółem	69,6	71,5	61,1	65,9	–3,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Najniższy poziom obciążenia uzyskiwanej nadwyżki bezpośredniej odnotowano w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (spadek w 2007 roku w porównaniu do 2004 roku o 8,4 zł/ESU). W badanym okresie nie stwierdzono jednorodnego poziomu relacji podatku przypadającego na 1 ESU (w 2006 roku wskaźnik ten był najniższy i wynosił 51,1 zł/ESU). Najwyższym poziomem SGM charakteryzowała się grupa 2–4 ESU, w której wskaźnik w 2005 roku wynosił 145,6 zł/ESU, a zmiana wielkości wskaźnika między latami 2007 i 2004 wykazała wzrost obciążenia tym podatkiem o 3,4 zł/ESU. Najwyższą dynamikę zmian zaobserwowano w grupie 4–8 ESU, na poziomie 5,7 zł/ESU. Świadczy to o zmienności obciążeń tym podatkiem w zależności od wygenerowanej z posiadanych zasobów czynników produkcji nadwyżek bezpośrednich w relacji do ponoszonych kosztów, uwarunkowanych zmiennością cen na rynku rolnym. Reasumując, podatek rolny w wyższym stopniu kształtował obciążenie nadwyżki bezpośredniej w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie.

Tabela 3 przedstawia udział podatku rolnego w podatkach ogółem w gospodarstwach rolniczych. Wskaźnik ten odnotował tendencję malejącą, z poziomu 88,6% w 2004 roku do 84,9% w 2007 roku. Najniższym poziomem obciążenia tym podatkiem charakteryzowała się grupa gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie (77,6% w 2006 roku), a najwyższym – najsłabszych (92% w 2004 roku). W 2007 roku w grupie tej odnotowano spadek udziału tego podatku (o 4,4 p.p.) w odniesieniu do 2004 roku. Wskazuje to na większe zaangażowanie posiadanych zasobów w prowadzenie działalności również w działach specjalnych produkcji rolnej⁷. W gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie odnotowano najwyższy spadek udziału podatku rolnego, wynoszący 4,9 p.p. Tendencja ta nie była jednolita, o czym świadczy nieznaczny wzrost wskaźnika w 2007 roku, do poziomu 80,8%. Wynikać to może ze skali prowadzonej działalności w działach specjalnych produkcji rolnej lub zmiany stawek ustalanych na podstawie norm szacunkowych dochodu z określonej powierzchni upraw lub jednostki produkcji zwierzęcej. W pozostałych grupach gospodarstw nie odnotowano jednolitego trendu spadkowego, co może wiązać się z odmienną specyfiką produkcji, wynikającą ze stopnia uzyskiwanej dochodowości, oraz z możliwości wykorzystania ulg i zwolnień, pomniejszających stopę opodatkowania w tych jednostkach.

Wartość użytkową oraz uzyskiwaną dochodowość z ziemi rolniczej w konstrukcji podatku rolnego oparto na hektarach przeliczeniowych, mających na celu uwzględnienie jakości gleb oraz warunków klimatycznych, w jakich prowa-

⁷Udział podatków w działach specjalnych produkcji rolnej w badanym latach 2004–2007 kształtował się odpowiednio: 2–4 ESU – 0,6%, 1,5%, 1,0%, 3,2%; 4–8 ESU – 2,5%, 2,2%, 3,0%, 2,7%; 8–16 ESU – 2,1%, 2,7%, 4,0%, 2,7%; 16–30 ESU – 4,1%, 4,4%, 4,2%, 3,3%; > 30 ESU – 7,8%, 8,9%, 10,0%, 9,5%; średnio 5,0%, 5,7%, 6,5%, 5,9%.

Tabela 3

Podatek rolny w relacji do podatków ogółem (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	92,5	90,8	90,5	88,1	–4,4
4–8	90,3	91,4	87,6	86,1	–4,2
8–16	91,7	90,0	87,4	90,5	–1,2
16–30	90,2	90,2	86,6	87,6	–2,6
> 30	85,7	82,9	77,6	80,8	–4,9
Średnio ogółem	88,6	87,3	82,9	84,9	–3,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

dzona jest działalność gospodarstwa [Podstawka 1994, s. 43]. Rozpiętość udziału podatku rolnego kształtowana była również przez regionalne zróżnicowanie obciążeń fiskalnych w Polsce. Związane jest to z naliczaniem podatków według okręgów podatkowych.

Podatek rolny w relacji do produkcji rolniczej gospodarstwa pozwala na ocenę skali opodatkowania działalności operacyjnej, przy uwzględnieniu osiągniętej nadwyżki bezpośredniej (tab. 4). Do produkcji rolniczej nie zaliczono produkcji leśnej, nierolniczej, dochodów z tytułu czynszów dzierżawnych i agroturystyki, które nie są obciążone podatkiem rolnym. W gospodarstwach w latach 2004–2007 nie odnotowano jednolitej tendencji badanej relacji. Spadek wielkości wskaźnika wystąpił w latach 2005–2007, z poziomu 0,9 do 0,7%. W 2004 roku wskaźnik ten wynosił 0,8%. Obciążenie podatkiem rolnym było małe, a jego najniższy poziom odnotowano w gospodarstwach o ESU powyżej 30. W grupie tej potwierdzono zmniejszającą się wielkość tego wskaźnika, z 0,7% w 2004 roku do 0,6% w 2007 roku. Wskazuje to na coraz bardziej stabilne zależności opodatkowania produkcji w gospodarstwach generujących najwyższą nadwyżkę bezpośrednią, dla których obciążenie tym podatkiem osiągnęło najniższy udział (wynoszący 0,6% w latach 2006–2007).

Tabela 4

Podatek rolny w relacji do produkcji rolniczej gospodarstw rolnych (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	1,5	1,6	1,4	1,0	–0,5
4–8	1,1	1,2	1,0	1,0	–0,1
8–16	1,0	1,0	0,8	0,8	–0,2
16–30	0,8	0,9	0,7	0,7	–0,1
> 30	0,7	0,7	0,6	0,6	–0,1
Średnio ogółem	0,8	0,9	0,7	0,7	–0,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Najwyższą relację podatku do produkcji rolniczej odnotowano w grupie gospodarstw najsłabszej ekonomicznie, wynoszącą 1,5% w 2004 roku i charakteryzującą się trendem spadkowym w latach 2005–2007 – z poziomu 1,6 do 1,0%. Z zależności tych ważne jest zmniejszenie zróżnicowania wielkości wskaźnika między grupami o ESU z przedziału 2–4 i powyżej 30. Różnica w tym zakresie w 2004 roku wynosiła 0,7% p.p., a w 2007 roku 0,4 p.p. Podsumowując, podatek rolny w coraz mniejszym stopniu obciążał produkcję rolniczą, co świadczy o poprawie efektywności prowadzonej produkcji i wciąż niskiej stawce opodatkowania, bazującej na cenie jednego produktu, jakim jest żyto. Dynamika wzrostu cen płodów rolnych jest niższa od stopy inflacji, co przyczynia się do malejącego znaczenia opodatkowania tym podatkiem. Podejście to nie uwzględnia wielokierunkowości produkcji rolniczej, jej dochodowości, możliwości rozwoju oraz kosztów ponoszonej pracy własnej i nakładów kapitałowych.

Relacja podatku rolnego do kosztów czynników zewnętrznych przedstawia wielkość obciążenia fiskalnego w odniesieniu do kosztów pracy najemnej, czynszów dzierżawnych oraz zapłaconych odsetek z tytułu zaangażowanego kapitału obcego (tab. 5). Średni poziom tego wskaźnika w latach 2005–2007 wykazywał trend malejący, z 17,4 do 14,6%, przy spadku w 2007 roku w stosunku do 2004 roku o 2,5 p.p. Świadczy to o malejącym znaczeniu podatku rolnego w relacji do kosztów czynników zewnętrznych. Poziom obciążenia fiskalnego tym podatkiem jest niższy od wydatków ponoszonych na pracę najemną, czynsze dzierżawne i odsetki. Najniższy poziom wskaźnika wynosił 9,9% w grupie najsilniejszej ekonomicznie w 2006 roku. Wskaźnik ten w gospodarstwach o najwyższej sile ekonomicznej był najniższy w badanej populacji, utrzymując się na poziomie od 10 do 12%. Wynika to z wyższych kosztów ponoszonych na pracę najemną, zaangażowanie kapitału obcego – związanych z większą skalą produkcji, przyczyniającej się do wzrostu siły ekonomicznej. Sytuacja ta kształtuje przewagę tych gospodarstw, wynikającą z wyższej efektywności i relatywnie niskiego obciążenia podatkiem rolnym. Poziom podatku rolnego stanowił nieznaczny udział w porównaniu do kosztów czynników zewnętrznych, pozwalających na generowanie wyższych przychodów ze sprzedaży. Najwyższą relację podatku rolnego do kosztów czynników zewnętrznych odnotowano w grupie 2–4 ESU w 2006 roku, wynoszącą 49,4%. W gospodarstwach tych wskaźnik ten charakteryzował się najwyższymi wahaniami, zmiana wielkości w 2007 roku w relacji do 2004 roku była niższa, a jej wielkość zmniejszyła się o 8,6 p.p. Różnica między latami 2006 a 2007 wskazywała na spadek o 18,2 p.p. Wynika to ze zmiennego zapotrzebowania na kapitał, ziemię oraz pracę w zależności od efektywności działalności operacyjnej, warunków na rynku rolnym i cyklu inwestycyjnego w gospodarstwach.

Tabela 5

Podatek rolny w relacji do kosztów czynników zewnętrznych (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	39,8	41,3	49,4	31,2	–8,6
4–8	32,5	35,5	28,4	26,7	–5,8
8–16	29,0	28,2	22,3	22,1	–6,9
16–30	20,1	21,7	17,7	19,3	–0,8
> 30	11,8	11,8	9,9	10,2	–1,6
Średnio ogółem	17,1	17,4	14,3	14,6	–2,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Podatek rolny w swej konstrukcji odnosi się do hektarów przeliczeniowych oraz stawki ustalanej na podstawie ceny skupu żyta, nie uwzględniając kosztu pracy własnej i najemnej. Relację tę przedstawia tabela 6, w której obliczono zależność pomiędzy podatkiem rolnym a szacunkowym kosztem pracy własnej obliczanej przez FADN. Koszt ten określono jako iloczyn nakładów pracy wyrażonej w osobach pełnozatrudnionych oraz średniego wynagrodzenia netto w roku w gospodarce narodowej [Goraj, Smolik 2008, s. 6]. Najniższy średni poziom tego wskaźnika odnotowano w 2006 roku (3,6%), a najwyższy w 2005 roku (4,3%). W badanych latach nie odnotowano jednolitej tendencji zmian, co wskazuje na niestabilny poziom ponoszonych nakładów pracy własnej w odniesieniu do stawki podatku rolnego oraz sezonowości produkcji rolniczej. W grupie gospodarstw najstarszych ekonomicznie badany wskaźnik wykazał najniższy poziom, wynosząc od 1,6% w 2006 roku do 1,8% w latach 2005 i 2007. W gospodarstwach o ESU z zakresu od 2 do 30 odnotowano wzrost badanej relacji w latach 2004–2007. W jednostkach najsilniejszych ekonomicznie relacja płaconego podatku rolnego do szacunkowego kosztu pracy własnej była najwyższa w 2005 roku i wynosiła 9,6%. Wynika to z wyższej wydajności pracy, przyczyniającej się do uzyskania rosnącej nadwyżki bezpośredniej z prowadzonej działalności.

Tabela 6

Podatek rolny w relacji do szacunkowego kosztu pracy własnej (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 2007–2004
	2004	2005	2006	2007	
2–4	1,7	1,8	1,6	1,8	0,1
4–8	1,9	2,1	1,8	2,1	0,2
8–16	2,6	2,9	2,4	2,8	0,2
16–30	3,6	4,3	3,6	4,0	0,4
> 30	8,8	9,6	7,6	8,2	–0,6
Średnio ogółem	3,8	4,3	3,6	4,1	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Wnioski

W opracowaniu zbadano relację pomiędzy podatkiem rolnym a podstawowymi kategoriami ekonomiczno-finansowymi gospodarstw rolniczych, przy uwzględnieniu kryterium siły ekonomicznej. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Poziom obciążenia podatkiem rolnym we wszystkich grupach siły ekonomicznej gospodarstw odnotował tendencję malejącą, pomimo nieznacznych zmian powierzchni użytków rolnych. Świadczy to o spadku znaczenia podatku rolnego w dochodach uzyskiwanych przez rolników. Malejąca dysproporcja obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego podatkiem rolnym pomiędzy grupą najsłabszą i najsilniejszą ekonomicznie wskazuje na coraz mniejsze znaczenie tej stawki podatkowej w obciążeniach fiskalnych. Pomimo spadku relatywnego poziomu opodatkowania, wyższe obciążenia fiskalne przypadają na gospodarstwa generujące niższą nadwyżkę bezpośrednią. Relacja podatku rolnego w przeliczeniu na jednostkę siły ekonomicznej była ponaddwukrotnie wyższa w grupie gospodarstw najsłabszych ekonomicznie w odniesieniu do najsilniejszej. Zależność ta powinna być odwrotna przy uwzględnieniu rzeczywistej dochodowości uzyskiwanej w tych gospodarstwach i samej sprawiedliwości społecznej systemu opodatkowania.
2. Znaczące zróżnicowanie w poziomie obciążenia podatkiem rolnym w gospodarstwach wynikało ze skali działalności w relacji do produkcji rolniczej, kosztów czynników zewnętrznych oraz dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wskazuje to na nieuwzględnienie tych czynników w konstrukcji podatku rolnego, związanych z wydajnością pracy, możliwością zaangażowania kapitału obcego, dodatkowej dzierżawy ziemi oraz uzyskiwanych plonów. Aktualny system opodatkowania nie wspiera rozwoju małych gospodarstw o niskiej sile ekonomicznej, a sprzyja gospodarstwom o wysokiej efektywności działania. Niskie stawki opodatkowania dla celów realizacji polityki inwestycyjnej wśród rolników powinny ulec zmianie wraz z konstrukcją naliczania samego podatku rolnego.

Literatura

- BERNAL A.: *Opodatkowanie działalności rolniczej podatkiem do towarów i usług*. Zeszyty Naukowe nr 546 – Ekonomiczne Problemy Usług, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- DUCZKOWSKA-MAŁYSZ K.: *Wież i rolnictwo wobec reformy finansów publicznych – dylematy wokół rozwoju gospodarczego*. Finanse publiczne a wzrost gospodarczy. Wy-

- dawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2005.
- DZIEMIANOWICZ R., *Podatki i ich wpływ na konkurencyjność gospodarstwa rolnych*. Agrobiznes 2006 – konkurencja w agrobiznesie – jej uwarunkowania i następstwa. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 1118, Wrocław 2006.
- GORAJ L., SMOLIK A.: *Jak zrozumieć zawartość raportu indywidualnego gospodarstwa rolnego* – wersja 2008. Wydawnictwo IERiGŻ, Warszawa 2009.
- PODSTAWKA M.: *Ocena ekonomicznych zasad wymiaru podatku rolnego w Polsce*. Wieś i Rolnictwo, nr 2, Warszawa 1994.
- PRZYGODZKA R.: *Fiskalne instrumenty wspierania rozwoju rolnictwa – przyczyny stosowania, mechanizmy i skutki*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.
- WASILEWSKI M., MAĐRA M.: *Zróźnicowanie efektywności wykorzystania czynników produkcji w gospodarstwach rolniczych*. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, T. 10, z. 3, Wydawnictwo „Wieś Jutra”, Warszawa 2008.

The meaning of agriculture taxation in relation to economic size unit of individual farms holdings

Abstract

The elaboration deals with estimation of agriculture tax burden in relation to fundamental financial-economic categories in farms. The research was conducted according to Economic Size Unit criterion in farms which participated in FADN accountancy data system. The period of farm investigation covers the years 2004–2007. On the basis of conducted researches has been ascertained that relation between agriculture tax and production output recorded decreasing tendency. It means that the tax system noticed smaller importance which was reflected by the low level of agriculture tax burden index in relation to agriculture income. The group of farms which noticed low level of ESU recorded higher level of agriculture tax burden.